

FÖRSLAG TILL BEVARANDEPLAN FÖR
REDVÄGS KYRKOGRÅRDAR

HUMLA KYRKOGRÅRD

BYGGNADSHISTORISK RAPPORT 2007:37

västergötlands museum

Omslagets bild: Humla kyrkogård sedd från entrén i söder, 2006.

FÖRSLAG TILL BEVARANDEPLAN
FÖR
REDVÄGS KYRKOGRÄDAR

HUMLA
KYRKOGRÄD

Lisa Molander

BYGGNADSHISTORISK RAPPORT 2007:37

INLEDNING

Denna rapport är resultatet av att Västergötlands museum haft i uppdrag av Redvägs pastorat att ta fram ett förslag till bevarandeplan för Humla kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under sommaren 2006. Rapporten har sammanställts under 2007.

Kyrkogårdar är anläggningar som utgör värdefulla kulturmiljöer. Ofta har de använts under många århundraden, i Västergötland i kanske 1000 år. Användning och framväxt under så lång tid ger kyrkogården en lång historisk kontinuitet och mycket stark förankring i bygden. Det är av största vikt att kyrkogårdarna hanteras varsamt och med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena. Samarbetet mellan församlingen och kulturmiljövårdens företrädare är en viktig förutsättning för detta.

Kyrkogården är en kulturmiljö som ständigt genomgår förändringar, även om förändringstrycket ofta varierar mycket, mellan t.ex. stad och landsbygd. Frågorna är många kring kyrkogårdens problematik, exempelvis kring förfarandet när gravrätten för de lite äldre vårdarna återgår till upplåtaren.

Detta förslag till bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara vägledande vid prioriteringar, vård, underhåll och förändringsarbeten. Den är avsedd att fungera som underlag för församlingens fortsatta vård och skötsel av kyrkogården, inklusive

i dialogen med gravrättsinnehavare. Planen skall även fungera som ett beslutsunderlag för länsstyrelsen vid handläggning av tillståndsärenden och för länsmuseet vad gäller rådgivning.

Projektet Redvägs kyrkogårdar har även resulterat i rapporter för Dalum, Blidsberg, Kölaby, Liared, Knätte, Böne och Kölingareds kyrkogårdar.

En fristående bilaga: *Kyrkogården och kulturarvet* tillhandahåller bl a en historik över kyrkogårdar med tonvikt åt Västergötland.

Förslaget till bevarandeplan är framtaget av antikvarie Lisa Molander som även utfört fältarbetet. Antikvarie Erik Holmström har även deltagit i fältarbetet på Liareds, Kölingareds, Knätte, Böne och Kölaby kyrkogårdar.

Antikvarierna Erik Holmström och Elisabet Orebäck Krantz har även medverkat i framtagande av metod och vid principdiskussioner. Rapporten är sammanställd av antikvarie Lisa Molander, fränsett sockenhistoriken som författats av antikvarie Erik Holmström.

Urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är delvis baserat på pastoratets egna urval, utfört av Kristian Ahlgren år 2004.

Samtliga fotografier är, där ingen annan anges, tagna av författarna. Allmänt kartmaterial har tillhandahållits av Lantmäteriverket, medgivande 97.0082.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLL OCH GENOMFÖRANDE	9
HUMLA KYRKOGRÅRD	11
Historik	11
Kyrkogården idag	14
Sammanfattande kulturhistorisk karakterisering	21
Gravkarta	23
LISTADE GRAVVÅRDAR	25

INNEHÅLL OCH GENOMFÖRANDE

Arbetets genomförande

Det framtagna underlaget avser en *kulturbistorisk analys och karakterisering* av kyrkogårdarna med ett åtföljande bevarandeförslag.

Till grund för arbetet ligger en kulturhistorisk beskrivning som omfattat följande delar:

- Fältarbete med en översiktlig genomgång av kyrkogården.
- Sökning i arkiv och lokalhistorisk litteratur
- Samtal med kyrkogårdsförvaltningens personal och kyrkogårdsbesökare (i begränsad omfattning)

I arbetets inledande fas har eftersträvat att få en *översiktlig introduktion i bygdens kulturhistoria* med landskapets och bebyggelsemönstrets huvuddrag samt de viktigare näringar som präglat liv och skeenden i bygden. Detta som en allmän bakgrund till kulturhistoriska prioriteringar och ställningstaganden vad gäller kyrkogården.

Fältarbetet har omfattat en *beskrivning i text och bild*. Beskrivningen har först inlett med kyrkogårdens relation till omgivningen. I övrigt har arbetet inriktats på kyrkogården som anläggning i syfte att få fram karaktärsdragen vad gäller dess form, avgränsning, ingångar, byggnader, kvarter och gångsystem samt större träd- och häckanläggningar. Om byggnaderna har endast kortfattade noteringar gjorts, eftersom intresset inriktats på kyrkogården som helhet. Gravanläggningarna har översiktligt besiktigats. De gravvårdsobjekt eller samlade större områden med gravvårdar som bedömts vara av mer framträdande kulturhistoriskt värde har noterats och fotograferats. Besiktningen har således varit selektiv. Fotograferingen av kyrkogården har omfattat både översiktsbilder

och detaljbilder, som ett komplement till textunderlaget.

Arkivsökning är ett tid- och resurskrävande arbetsmoment, som delvis därför har begränsats. Framst har sökningar gjorts i Västergötlands museums arkiv. Kyrkogårdsförvaltningen har tillhandahållit gravkartor och arkivmaterial från det egna arkivet. Samtal med kyrkogårdsförvaltningens personal och kyrkogårdsbesökare har p.g.a. tidsbrist förekommit mer sporadiskt. Där detta förekommit har det ofta tillfört värdefulla uppgifter om kyrkogårdens historia under 1900-talet.

Vid urvalet av gravvårdar på kartan på s 23 har en tvågradig bedömning använts:

- Som I markeras gravvårdar/ gravanordningar som bedömts ha *mycket stort kulturhistoriskt värde*. De skall värnas och bevaras för framtiden.
- Som II markeras gravvårdar/ gravanordningar som bedömts ha *stort kulturhistoriskt värde*. De bör värnas och bevaras för framtiden.

Avgränsningar

Arbetet har ytterligare några viktiga begränsningar:

- Det omfattar *inte någon personhistorisk inventering* av gravvårdar. Personhistoria är dock en mycket viktig del i kyrkogårdens betydelse som kultur-

arv. Framför allt är detta betydelsefullt för de lokala historiska sammanhangen. Därför rekommenderar museet att kyrkogårdsförvaltningen låter utföra en personhistorisk inventering.

- Arbetet omfattar *inte det gröna kulturarvet* mer än att alléer, trädkrans, framträdande gravträd m.m. översiktligt observerats och noterats. Det gröna kulturarvet är dock av största betydelse för bevarandet av kyrkogårdens karaktär och innehåll. Därför rekommenderar museet att kyrkogårdsförvaltningen låter ta fram en vårdplan för det gröna kulturarvet och att denna plan även omfattar inventeringar av viktigare växtmaterial m.m.

Kyrkogårdar som anlades före 1939 omfattas av 4 kap. Lagen om kulturminnen (se bilaga). För bevarandepLANEN utgör kulturminneslagens avgränsning i stora drag en främre tidsgräns. I vissa fall har dock urvalet av gravvårdar gått betydligt längre fram i tiden, eftersom ålder i sig inte har någon avgörande betydelse för graden av kulturhistoriskt värde. Det går t.ex. inte att bortse från stora kvalitativa kulturhistoriska värden från 1950- och 60-talen.

Rapporten består i sin första del av *inledning* med bakgrund och genomförande samt presentation av innehåll.

Sedan följer själva redovisningen av *kyrkogårdsinventeringen* vilket inleder den egentliga bevarandepLANSDelen. Till att börja med ges en *kort historisk bakgrund* över bygd och kyrkogård. Därefter följer *beskrivningen över kyrkogården* som även inrymmer en *kulturhistorisk översikt, analys och karakterisering*.

Här presenteras även objekt som i nuläget bedömts stå för de viktigaste kulturhistoriska värdena. Objekten utgörs främst av *enstaka gravvårdar och gravanordningar*. De kan också utgöra

sammanhängande, större eller mindre områden med gravvårdar och gravanordningar.

Bevarandeförslaget består av en plankarta som redovisar de aktuella objekten enligt ovanstående tvågradiga bedömning. Vidare finns en *sammanfattande kulturhistorisk karakterisering* av kyrkogården. Denna tar fasta på kyrkogårdens främsta karaktärsdrag ur kulturhistorisk synpunkt.

Avslutningsvis följer några punkter att särskilt tänka på vid användning och skötsel av kyrkogården, för att dessa kulturvärden skall kunna säkerställas.

Inriktning

BevarandepLANen syftar som tidigare nämnts till att ge en *historisk bakgrund* samt att kortfattat presentera kyrkogårdens karaktärsdrag och kulturhistoriska värden. Den skall också ge vägledning vid bl a prioriteringar, vård- och underhållsarbeten samt förändringsarbeten. Vidare skall den fungera som underlag för handläggning, beslut och rådgivning.

Kyrkogården omfattas av kulturminneslagen. Vid förändringar skall samråd ske med länsstyrelsen.

Det är viktigt att framhålla att frågor om bevarande av gravvårdar sällan är entydiga. Ofta är de frågorna istället komplexa. Det innebär att det kan vara svårt att behandla alla bevarandefrågor på exakt samma sätt. Exempelvis har många gravvårdar/anläggningar en utformning som bör bevaras intakt för att inte kulturvärdena skall påverkas negativt. Andra gravvårdar/anläggningar med lika stora kulturvärden kan dock tvärtom ha en utformning som tål att kompletteras/utvecklas. Till exempel kan i vissa fall en monumental ramgrav bevaras genom att återanvändas som en askminneslund i den lilla skalan. Sammanfattningsvis innebär detta att det är angeläget att göra bedömningar och avvägningar från fall till fall i bevarandefrågor.

Ekonomisk kartan över Humla kyrkplats i relation till Blidsbergs sambälle. Kyrkplatsen inringad.

HUMLA KYRKOGRÅRD

Historik

Socknen – en bakgrund

Humla socken är belägen i övre Ätradalen, ungefär mitt emellan Falköping och Ulricehamn, och genomkorsas av riksväg 48. Socken som omfattar ca 15 kvadratkilometer är en av de minsta till ytan i Redvägs härad. Ätradalen är en urgammal färdled från Västkusten upp mot landet. Häradsnamnet Redväg anses syfta på ”ridvägen”, som löpte längs Ätradalsstråket.

Landskapsbilden kännetecknas av Ätråns dalgång kring den ringlande ån. Dalen är delvis mjukt kuperad av kullar och rullstensåsar som sätter stark prägel på den öppna odlingsbygden i socknens centrala delat. Landskapsbilden där påminner i mångt och mycket om Falbygden. Eftersom inlandsisens avsmältning gav jordarna i dalen tillskott av kalk, från Falbygdens platåberg i norr, påminner bl.a. örtrikedomen i hagmarker och på torrbackar om Falbygden.

Den stora mängden förhistoriska fornlämningar vittnar om den långa hävden av odlingsbygden i dalstråket, t.ex. järnåldersgravfälten kring Humla by. Österut vidtar skogsbygd med höjdparter och inslag av låglänta sankmarker. Ett större mossområde finns även i sydväst.

Humla är en utpräglad jordbruksbygd där boskapskötseln alltid spelat en mycket stor roll, under tidigt 1900-tal vid sidan av bl.a. vall- och havreodling. Förr var även hästavels viktig här i norra delen av Redväg. Skogsbruket fick betydelse under 1900-talets första del. 1949 var fortfarande Drete kvarn och såg i drift. En torvströfabrik fanns vid mossarna under 1900-talets tidiga del.

Humla har inte haft några stora gods och herrgårdar. Bebyggelsen har dominerats av självägande bönders gårdar. Fram till laga skiftets genomförande på 1850-talet var de flesta gårdarna samlade i Humla kyrkby som var en storby. Ensamliggande gårdar och små gårdsgrepp har endast förekommit mer begränsat, t.ex. Häljared och Tranegårdet. Drete kvarn har varit en av många kvarnplatser vid Ätran. Under 1800-talet och in på 1900-talets början fanns åtskilliga backstugor och torpställen i skogsbygden i öster.

1875 drogs den smalspåriga järnvägen Vartofta–Åsarp–Ulricehamn genom socknen, med en hållplats nära kyrkbyn. Järnvägen byggdes om till bredspårig 1905–1907 då den Västra centralbanan, Falköping–Ulricehamn–Landeryd, skapades. Järnvägen blev nedlagd 1985. Frikyrkoverksamheten

Humla gamla kyrka avtecknad år 1869 av N G Djurklou. Hämtad ur Skara stifts kyrkoberäkningar nr 3, Humla kyrka.

Humla kyrka avtecknad år 1897 av Ernst Wennerblad.

var aktiv från sent 1800-tal, framför allt genom Svenska Missionsförbundets verksamhet.

Humla har, tillsammans med Blidsberg och Dalum, ända sedan medeltiden utgjort Blidsbergs pastorat. I sent 1900-tal utvidgades pastoratet till åtta församlingar. Sedan 2006 bildar dock de f.d. åtta församlingarna Redvägs församling som även utgör Redvägs pastorat.

Kyrkans och kyrkogårdens historia

Humla nuvarande kyrkobyggnad byggdes på den medeltida kyrkans plats 1889–91. Den föregående sockenkyrkan, som revs 1889, var en liten romansk stenkyrka, med lägre och smalare, rakslutet kor. Den uppfördes troligen på sent 1100-tal eller tidigt 1200-tal. Enligt en beskrivning av kyrkan från 1869 var långhuset ca 8 m långt och koret ca 3,5 m långt och lika brett. Kyrkan saknade torn och klockorna var upphängda i en fristående klockstapel belägen på kyrkogården.

1825 uppfördes en sakristia vid norra kyrkmuren och vapenhuset flyttades till västra gaveln, detta för att ge större utrymme inne i kyrkan. Fasaderna putsades om flera gånger under 1800-talet och 1942 byttes takets spån ut mot tegel.

Den nya kyrkan ritades av arkitekt Fritz Eckert från Stockholm och byggmästare Adolf Johansson från Åspered. Kyrkan lades i nordsydlig riktning på grund av kyrkogårdens ringa bredd. Kyrkan uppfördes med stora rundbågade fönster och med ett högt, smalt torn mot söder.

Kyrkogården utvidgades något mot norr vid uppförandet av kyrkan, då även den kallmurade stödmuren som omger kyrkogården tillkom. Troligen planades kullen ut något vid uppförandet av kyrkan, då även klockstapeln revs.

År 1925 putsades tornets fasader om och taket reparerades.

En renovering genomfördes 1949–51 under ledning av arkitekt Årland Noréen. Då installerades bl a elektrisk uppvärmning, väggarna lagades och kalkades om och kyrkans interiör fick ny färgsättning.

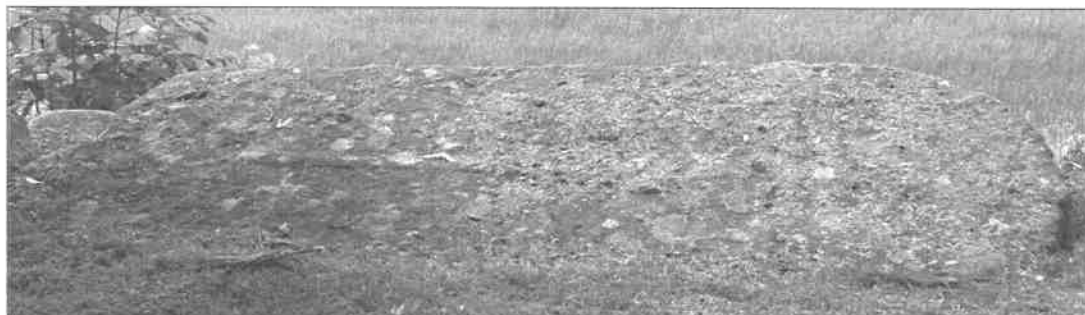
År 2000 renoverades kyrkans exteriör med putslagningar och avfärgning samt utbyte av tornspirans rötskadade stomme.

Humla kyrka och kyrkogård sedd från sydost vid början av 1900-talet. Foto: A Granqvist. Bildarkivet, VGM.

Häradskartan från ca 1890-talet. Kyrkogården är belägen vid a i Humla i bildens mitt. Backspegeln, VGM.

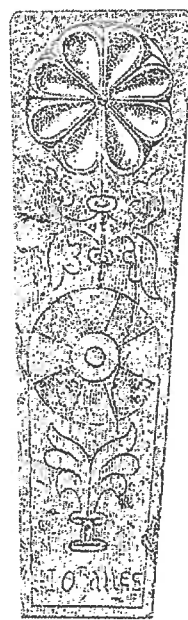
Stavkorsbäll Humla 71, belägen på stödmuren väster om kyrkan. Denna bäll och lifjestenen intill är sannolikt tillkomna på 1100-talet.

Ovan: Runstenen Humla 9:1. Stenen utgör egentligen en del av en större runsten. Nedan: Ringkors i kalksten, Humla 9:2, troligen från 1600-talet.

Ovan till vänster: Ringkors Humla 9:4. Ovan till höger: Pilkors Humla 9:3, båda i kalksten. De tre korsen ovan är sannolikt tillkomna i början av 1600-talet. Till höger: Liljesten Humla 73. Närmast teckning från mitten av 1900-talet.

Närliggande fornlämningar (skyddade av kulturminneslagens 2 kap.)

Humla 9:1 – Runsten, fragment beläget invid trappa i sten i kyrkogårdens stödmur mot sydväst. Runstenen har varit inmurad i den nu rivna medeltida kyrkan.

Humla 9:2 – Gravsten i kalksten utformad som ett ringkors, sannolikt med ursprung från 1600-talet. Stenen är uppställd utmed kyrkogårdens västmur, norr om trappan i sydväst.

Humla 9:3 – Gravsten i kalksten utformad som ett pilkors. Stenen har årtalet 1649 inhugget. Den är uppställd utmed kyrkogårdens västmur, norr om trappan i sydväst.

Humla 9:4 – Gravsten i kalksten utformad som ett ringkors. Stenen har *IHS* och den dödes initialer *AS* inhugget. Stenen är uppställd utmed kyrkogårdens västmur, norr om trappan i sydväst.

Humla 70 – Stavkorshäll med S:t Georgskors på stav med fritt avslut. Stenen påträffades inte vid inventeringen sommaren 2006. Enligt uppgift är den numera i tre delar och ligger bland de andra hällarna på kyrkogårdsmuren.

Humla 71 – Stavkorshäll liggande på stödmuren väster om kyrkan. Dekormotiv: S:t Georgskors på stav. Stenen har flera sprickbildningar och reliefen är kraftigt nedsliten och framsidan har ett antal vittrande gropar. Den ligger på stödmuren väster om kyrkan.

Humla 72 – Liljesten med dekormotiv: livsträd på stam med palmettblad. Stenen är starkt vittrad och dekoren är otydlig. Den ligger på stödmuren väster om kyrkan.

Humla 73 – Liljesten liggande på stödmuren väster om kyrkan. Stenen har dekormotiv: stav med palmettblad, S:t Georgskors, överst en åttablågig ros om framträder i relief samt en sekundär inskription på stenens nedre del; *IOHANES*. Den ligger på stödmuren väster om kyrkan.

Övriga noteringar och påpekanden

Observeras bör att de på kyrkogården befintliga gravvårdar/stenar som inte återfunnits på den aktuella gravkartan har numrerats löpande vid kyrkogårdsinventeringens fältarbete (INR= inventeringsnummer).

Gravvårdar, stenar eller hällar inne i kyrkobyggnaden ingår inte i bevarandeplanen

Kyrkogården idag

Kyrkogårdens relation till omgivningen

Kyrkbyn ligger på en åsrygg väster om Ätran och vägen mellan Falköping och Ulricehamn. Av gårdarna i kyrkbyn har två välbevarade man- och ekonomibyggnader från 1800-talet. Kyrkan ligger på en medeltida kyrkplats belägen på en höjdplatå i byns nordvästra ände. Mot norr och väster leder en brant sluttning med ängs- och hagmarker, jordbruksmark och i öster är ett tätt buskage.

Närmast kyrkogården i öster ligger gården Målberg, några hundra meter norr om kyrkogården ligger gårdarna Stommen och Hulegården, gårdsnamn som också återfinns väster om kyrkogården. I söder är en grusad parkering och från denna leder en brant grusad väg ned mot landsvägen och bortom denna Smedsgårdens och Backgårdens rödfärgade byggnader.

Avgränsning

Humla kyrka ligger med koret åt norr på en grusad terrass i den nordvästra delen av en ojämnt trapetsformad kyrkogård med starkt medeltida karaktär. Terrassen som omger kyrkan har en låg stödmur av gråsten.

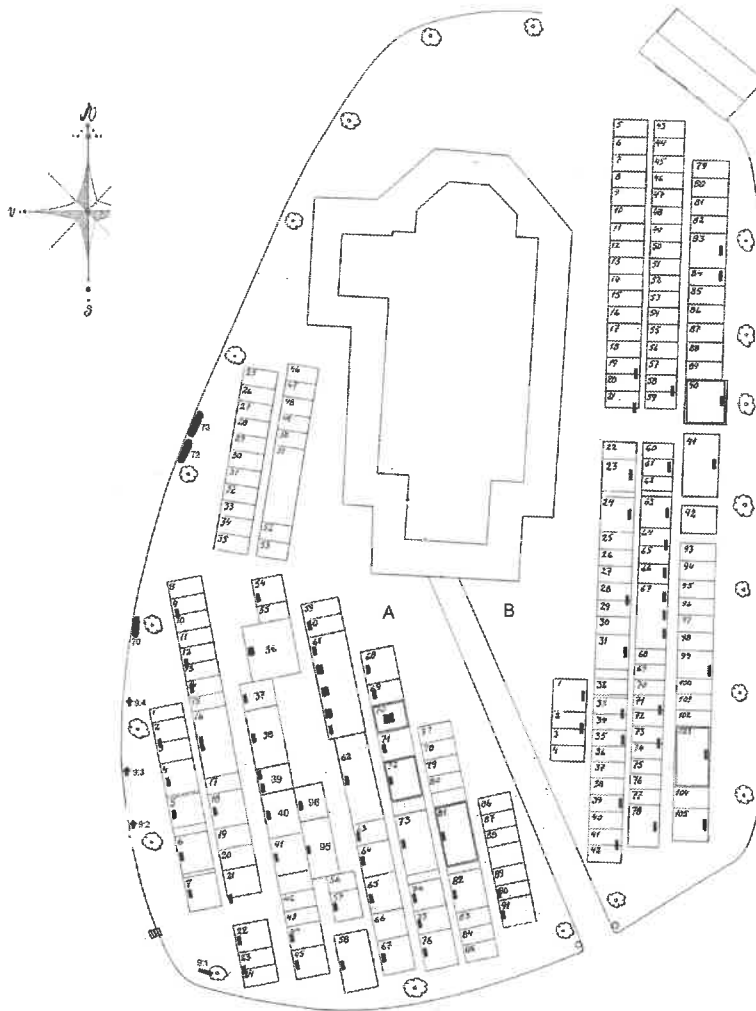
Kyrkan omgärdas i sin helhet av en kallmurad stödmur av gråsten och har en väl bibehållen trädkrans av högvuxna lönnar. Trädkransen avbryts mot öster och väster av buskage. Det förekommer inga övriga träd inne på kyrkogården.

Ovan: Vy över landskapet norr om kyrkogården.
Nedan: Kyrkogårdens huvudentré med åttakantiga grindstolpar krönta med stenklot.

Vy över kyrkbyn söder om kyrkogården. Till höger är kyrkogårdens parkering, belägen omedelbart söder om kyrkogårdsmuren.

Ovan: Gravkarta över Humla kyrkogård. Redvägs pastorats arkiv. Nedan till vänster: Stentrappa i kyrkogårdsmurens sydvästra parti.

Kyrkogården har tre öppningar, huvudentrén mot söder är försedd med två åttakantiga grindstolpar av kalksten med spetsig avslutning uppåt. Stolparna från 1879 är på senare tid flyttade några decimeter för att ge plats åt kistbilen. Grindarna är borttagna. I kyrkogårdens sydvästra hörn är en diskret trappa i sten i stödmuren. Invid ekonomibyggnaden i norr övergår kyrkogården i en grästäck väg som leder mot gårdarna i norr.

Från ingången i söder leder en grusad gång fram till den grusade terrassen som går runt kyrkan i sin helhet.

Kyrkogården är till största delen grästäckt men har inslag av grusytor, fr a i grusgångarna men även i kyrkogårdens fem bibehållna grusgravar. Dessa är främst belägna i kyrkogårdens södra del.

V3 över kyrkbyn sydväst om kyrkogården. Bortom gården i bildens mitt skimtar järnvägsbanken som idag är omgjord till cykelbana mellan bl a sambäl-lena Trädet och Blådsberg.

Byggnader och andra anläggningar

Humla kyrka från 1889 består av ett långhus med smalare femsidigt kor i norr, sakristia i väster och torn i söder. Kyrkan vilar på en utkragande sockel av grovt tuktad granit. Fasaden bär en variationsrik spritputs med ljusgul kalkfärg. Fönster- och dörrsmygar är slätputsade.

Långhuset och sakristian bär branta sadeltak, täckta med flacktegel. Korets tak är valmat över alla sidor och täcks av svart plåt. Tornet bär ett spetsigt åttakantigt tornatak som nedtill är flackare och fyrkantigt. Tornet täcks av kopparplåt.

Ekonomibyggnaden i kyrkogårdens nordöstra hörn uppfördes omkring 1970-80. Byggnaden vilar på en betongsöckel och är klädd med rödfärgad locklistpanel och bär ett sadeltak med tvåkupiga betongpannor. Byggnaden rymmer bl a torr-dass och har trappor av galvaniserad plåt till dess tre dörrar.

Ovan: Kvarter B sett från söder. Nedan: Kyrkogårdens ekonomibyggnad med personalutrymme i det nordöstra hörnet.

Kyrkogårdens disposition

Kyrkogården är indelad i två kvarter, A och B där den förra är belägen i kyrkogårdens sydvästra del och den senare i kyrkogårdens östra del. Kvarteren är åtskiljda av kyrkan och grusgången.

Kvarter A har i den södra delen åtta nordsydligt orienterade gravrader som är väl ianspråktagna med gravvårdar. I norr, väster om kyrkan, är ett större område utan synliga gravvårdar. Huruvida kyrkogårdens allmänna område har varit belägen här är osäkert, dock är det den mest sannolika placeringen. Samtliga gravvårdar i kv A är orienterade mot öster.

Kvarter B har fyra nordsydligt orienterade gravrader av vilka de tre östra sträcker sig i kyrkogårdens hela längd. Samtliga gravvårdar i kv B är orienterade mot väster.

Kyrkogårdens äldsta gravvårdar återfinns i kv A. Utmed och på kyrkogårdens omgärning återfinns en runsten, en stavkorshäll och två liljestenar, alla tillkomna under tidig

Parti av kvarter A med variationsrikt utformade gravvårdar.

Parti av stödmur invid södra entrén. Till höger i bild ses en av grindstolparna och till vänster en del av parkeringen söder om kyrkogården.

Kyrkans nordvästra parti med sakristia mot väster. Notera den lilla grustäckta platån med låga stödmurar som omgärdar kyrkan i sin helhet.

Ovan: Gravvård B 90 från 1921 med titeln hemmansägare och gårdsnamnet Södertorpet. Nedan: Gravvård A 74 med titeln hemmansägare och gårdsnamnet Haggården.

medeltid, samt ett pilkors och två ringkors från 1600-talet. I övrigt återfinns den äldsta gravvården med ursprunglig placering på gravplats A 39, daterad till 1870-talet.

Av kyrkogårdens synliga 85 gravvårdar är nio tillkomna före år 1900 och ca 11 är tillkomna under 1900-talets första två decennier. Sammanlagt 20 gravvårdar, eller ca 23 % av gravvårdarna är alltså tillkomna före år 1930. De yngre gravvårdarna är främst belägna i kv B öster om kyrkan.

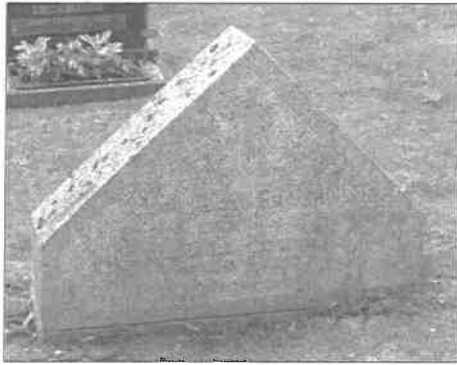
Gravvårdskaraktärer

Kyrkogården har flera gravvårdar som anger ort- och gårdsnamn samt yrke/titlar. 17 % av kyrkogårdens 85 gravvårdar har 13 olika titlar med 18 förekomster på 15 gravvårdar. Av de 18 förekomsterna är bl a sex relaterade till jordbruket, två vardera till militärväsendet, kyrkan och skolan samt en vardera till sjukvård och hantverk. Frånsett titlarna med koppling till skola och sjukvård, som inte är direkt knutna till socknens verksamhet är titelsammansättningen representativ för Humla som en utpräglad jordbrukssocken.

Titeln hemmansägare förekommer på sex gravvårdar, daterade från 1906 fram till 1940-talet, samtliga med gårdsnamn angivna på gravstenarna. Titeln återfinns bl a på grav-

Två gravvårdar på gravplats A 39 från 1870-talet. Den högra stenen har titeln rusthållare och den västra titeln hustrun, båda har gårdsnamnet Gunnarp.

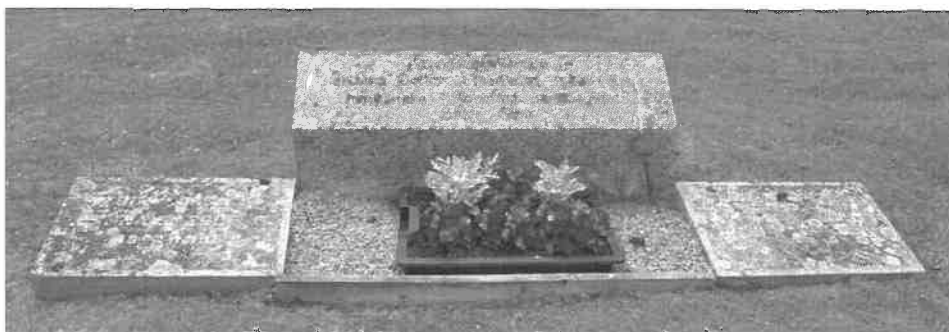
plats B 90 vars påkostade gravvård i granit har inskriptionen *Hemmansägare Efraim Karlsson 1829-1906 hans maka Kajsa Helena 1840-1921 Södertorpet S M S 332*. Den förekommer även på gravplats A 74 vars stiliserade obelisk med kors har inskriptionen *Hemmansägaren Karl Pettersson h maka Anna Katarina Haggården Joh 14: kap*. Ytterligare gravvårdar med titeln återfinns på gravplatserna 41, 73 och 81 i kv A och 103 i kv B.

Titlarna kopplade till militärväsendet återfinns i kv A. Titeln sergent finner man på en låg bred gravvård på gravplats A 12-3 med inskriptionen *Sergeanten Adolf Öhländer 1860-1946*. Titeln rusthållare återfinns på en av två äldre tunna kalkstensgravvårdar på gravplats a 39 med inskriptionen *Här hvilar Rusthållaren Anders Pettersson fr Gunnarp 1818-1873 Sv P 47 v 9-11*. Den andra stenen har inskriptionen *Här hvilar bustrum Johanna Svendsdotter fr Gunnarp 1825-1870 Sv P 344*.

Svenska kyrkan är representerad genom titlarna kyrkvård och diakonissa. Den förra titeln återfinns på en triangulär gravvård i granit på gravplats A 65, med inskriptionen *Kyrkvården Johan Aug. Andersson 1845-1926 hans maka Amanda Sofia 1841-1895 Hulegården*. Titlarna diakonissa och sjuksköterska kan vara förknippade med verksamhet på annan ort än just Humla socken. De är exempel på titlar som är genushistoriskt intressanta. Titeln landstingsman vittar om regionalpolitisk verksamhet. De tre titlarna återfinns på gravplats A 62 där de tre gravvårdarna har inskriptionen *Landstingsmannen Anders Petter Smedberg 1858-1899 hans maka Josefina 1858-1905 Ester Elsa. / Diakonissan Hanna Smedberg 1883-1962. / Sjuksköterskan Ingrid Smedberg 1891-1856*. Ytterligare en bemärkt person från Humla, en rikspolitiker, återfinns på en hög smal stiliserad obelisk på gravplats A 61 med inskriptionen *Riksdagsmannen Josef Smedberg från Wedåkra 1819-1890 hans maka Inga Britta 1820-1900 Walman reste vården*.

Överst till vänster: Gravvård A 65 med ovanlig form och titeln kyrkvård. Överst: Gravvård A 12-13 från 1946 och med titeln sergenten. Ovan: En av gravvårdarna på gravplats A 61. Denna från 1890 och med titeln riksdagsman samt ortnamnet Wedåkra. Nedan: Gravvård A 64 med titlarna landstingsmannen, diakonissa och sjuksköterska.

Ovan: En av gravvårdarna i gravanläggning A 61 från 1927 med titlarna överlärare och författare. Stenen skymtar även på fotot från 1920-talet på s. 12. Nedan: Gravvård A 69 med titeln murarmästare.

Till höger: Gravvård A 71. Längst till höger: Gravvård A 7 med klassicistiskt utförande och titeln hemmansägare.

Andra näringar speglas genom hantverkstiteln murarmästaren på en liten gravvård i svart bergart på gravplats A 69 och genom titeln handlanden på gravplats A 6.

Om skolverksamheten på mer allmän, nationell nivå, vittnar två vårdar med koppling till skolverksamheten i Norrköping. Den ena är en hög smal polerad gravvård i svart bergart på gravplats A 61 med inskriptionen *Läraren vid Norrköpings högre folkskolor Paul Smedberg 1880-1918 Sv P 175 Åt minnet av en älskad son*. Paul Smedberg var sannolikt son till Alfred Smedberg med titeln överlärare som återfinns på den intilliggande gravvården i samma gravanläggning. Stenen som är en ljus fyrkantig obelisk har inskriptionen *Överlärare och författare Alfred Smedberg Norrköping-Väddåkra 1850-1925 Vendela Smedberg 1858-1937 Jag vet att min förlossare lever Sv P 407 v 8*.

Den "vanliga" befolkningen i socknen, allmogen i form av Kyrkogårdens äldre vårdar från 1800-tal till 1900-talets början har framför allt rests över bönder, som i Humla har utgjort en stor del av befolkningen.

På landsbygdskyrkogårdar kombineras i regel gravvårdar över den jordägande befolkningen under 1800-talet och tidigt 1900-tal. En mycket stor del av invånarna märk sällan på kyrkogårdarna. Det är framför allt de som inte ägde jord och som oftast var fattiga, t ex flertalet torpare, backstugsitare, arbetare, drängar, pigor och ensamstående kvinnor med eller utan barn. Dessa begravdes främst på allmänna områden utan köpta gravplatser. Graven markerades ofta bara med en gravkulle, ibland även med ett träkors eller en bräda som dock efterhand multnade ned. Det allmänna området på Humla kyrkogård var beläget i det nu tomma området väster om kyrkan. Där finns dock inga gravvårdar idag. Några enpersonsgravar gfrån 1930- och 1940-tal är intressanta, exempelvis en kvinnovård och en barngrav från den tiden. Det är dels en enklare gravvård över en kvinna på gravplats A 90 och en mer påkostad gravvård över ett barn på gravplats A 70. Denna gravvård har en liten häll på en bädd av grus som omgärdas av en stenram.

Kyrkogården har ett stort antal gravvårdar tillkomna efter år 1930. Dessa är i allmänhet mer enhetligt utformade med låga breda alternativt låga smala stenar eller som mindre kvadratiska hällar, ibland med nyklassicistiska drag och stiliserade dekorationer. Denna typ av gravvård återfinns främst i kv B men återfinns även i södra och västra delen av kv A. Exempel är gravvården på gravplats A 71 med inskriptionen *Georg Johansson 1899-1918 Backagården Sv ps 66*. (Georg Johansson skall enligt uppgift från kyrkogårdsvaktmästare ha dött i spanska sjukan.) Andra exempel är den ovan nämnda gravvården på plats A 41 med titeln hemmansägare och de

båda klassicistiskt utformade gravvårdarna på platserna A 6 och 7.

Gravvårdarna tillkomna före år 1930 är i allmänhet mer variationsrika, ofta markerande familje- och klasstillhörighet såväl som genom titlar och gårdsnamn som genom deras utformning. Gravvårdarna är tillkomna i en tid präglad av ett hierarkiskt system samtidigt som det sena 1800-talets omvälvande industrialism medförde att nya pengar blandade med gamla i samhället, något som även är synligt på många kyrkogårdar med allt mer påkostade gravanläggningar.

Denna typ av gravvårdar återfinns på Humla kyrkogård främst i kv A. Här finner man variationsrikt utformade gravvårdar såsom högsträckta gravvårdar formade som bl a obelisker och kors, lägre stenar i ljus eller mörk bergart, tunna kalkstensvårdar och gravvårdar med stenram och grusbädd.

Kyrkogården har fem gravvårdar med stenram och grusbädd. De är viktiga för upplevelsen av kyrkogårdens karaktär av tidigt 1900-tal. Sannolikt har här funnits fler grusgravar som har tagits bort under de senaste årtiondena. De bevarade grusgravarna återfinns på den ovan nämnda barngraven på gravplats A 70 och på A 72 vars låga breda gravvård i mörk bergart har en matchande stenram. På gravplats A 81 är en stor grästäckt yta omgärdad av stenram och en låg bred gravvård i svart bergart med trekantig avslutning uppåt.

I kvarter B återfinns två gravvårdar med stenram, på gravplats B 91 vars låga breda gravvård i röd bergart har en matchande stenram med förhöjda hörnstenar, två stenklot och rött grus. Ytterligare en påkostad stenram med förhöjda hörnstenar, krönta av stenklot, återfinns på gravplats B 103.

Ovan: Gravvård A 72 med bibehållen stenram och grusbädd.

Tre av kyrkogårdens gravvårdar med stenram och grusbädd. Överst: Gravvård A 81. De två nedersta gravvårdarna har mycket påkostade gravramar. B 19 i mitten och B 103 nederst.

Sammanfattande kulturhistorisk karakterisering

Humla kyrkplats härstammar från tidig medeltid och omfattar kyrkogården samt sockenkyrkan nybyggd 1889-91 på den rivna medeltidskyrkans plats. Kyrkplatsen har ett framträdande läge och är historiskt och upplevelsemässigt starkt förankrad i omgivande småskaliga bymiljö och kulturlandskap.

Kyrkogården har en väl bibehållen, ålderdomlig, rundad form, endast något utvidgad vid kyrkbygget 1889. Viktiga karaktärsdrag är även omgärdningen med kallmurad stödmur, en högvuxen trädkrans av lönn, huvudentréns kalkstensstolpar samt grusgång och grusad terrass. Idag återstår endast fem gravar med bevarad stenram och grusbädd. Dessa är viktiga för helhetsintrycket av sekelskiftet 1800-1900-tal.

Kyrkogården har en välbevarad karaktär av en mindre sockenkyrkogård med lång kontinuitet i en utpräglad jordbruksbygd. Ett viktigt karaktärsdrag är en stor mångfald och variation i gravvårdarnas ålder och utformning. Vid västmuren finns liljestenar från 1100-1200-tal och ring- och pilkors av 1600-talstyp. Vårdar från tiden från sent 1800-tal fram till 1900-talets mitt dominerar stort. En stor mängd inskriptioner med gårdsnamn och titlar återberättar mycket av det agrara samhällets liv och utveckling i bygden under denna tid.

Kyrkogården i sin helhet har stora kulturhistoriska värden.

Överst: En av kyrkogårdens få barngravar, A 70. Ovan: Västra delen av kvarter A sett från norr med flacka terrasserings från kyrkan ned mot omgärdningen. Nedan: Kvarter A sett från sydost.

HUMLA KYRKOGRÅRD

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenar, grusbäddar, gravstaket, gravfläcken, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenar, grusbäddar, gravstaket, gravfläcken, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

Kulturhistorisk karakterisering

Humla kyrkplats hästammar från tidig medeltid och omfattar kyrkogården samt sockenkyrkan nybyggd 1889-91 på den ärvna medeltidskyrkans plats. Kyrkplatsen har ett framträdande läge och är historiskt och upplevelsemässigt starkt förankrad i omgivande smaskaliga bymiljö och kulturlandskap.

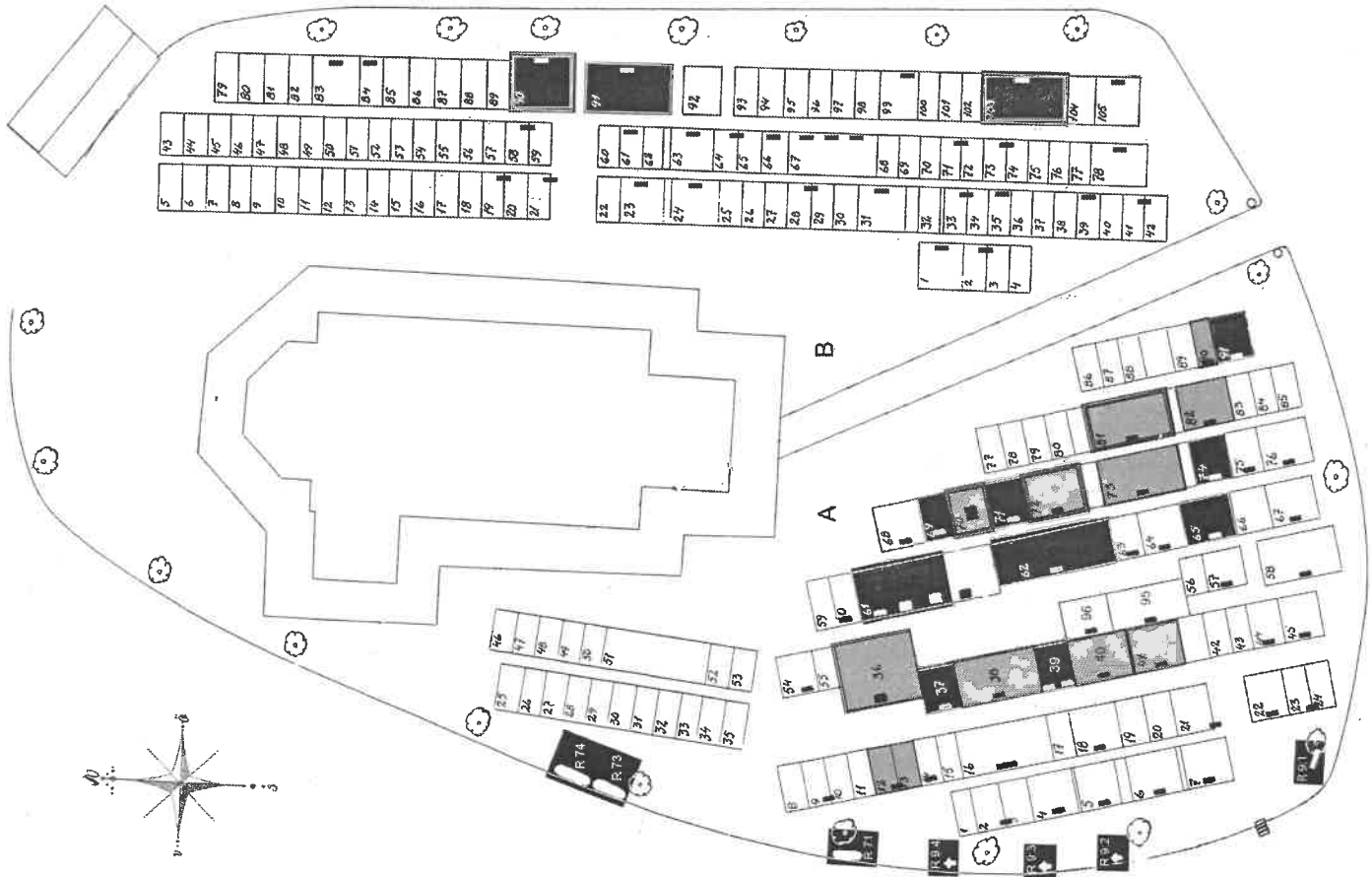
Kyrkogården har en väl bibehållen, äldre domlig, rundad form, endast något utvidgad vid kyrkbygget 1889. Viktiga karaktärsdrag är även omgärningen med kallmurad stödmur, en högvoxen trädkrans av lönn, buvudenténs kalkstensstolar samt grusgång och grusad terrass. Låg återstår endast fem gravar med bevarad stenram och grusbädd. Dessa är viktiga för helhetsintrycket av sekelskiftet 1800-1900-tal.

Kyrkogården har en välbevarad karaktär av en mindre sockenkyrkogård med lång kontinuitet i en utpräglat jordbruksbygd. Ett viktigt karaktärsdrag är en stor mängd jordvarianter i gravvårdarnas ålder och utformning. Vid västmutan finns ljlesstenar från 1100-1200-tal och ring- och pilkors av 1600-talstyp. Vårdar från tiden från runt 1800-tal fram till 1900-talets mitt dominerar stort. En stor mängd inskriptioner med gårdsnamn och titlar återberättar mycket av det agrara samhällets liv och utveckling i bygden under denna tid.

Kyrkogården i sin helhet har stora kulturhistoriska värden.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

- Kyrkan och kyrkogården har ett framträdande läge i landskapet.
- Kyrkogårdens murar med entré och trädkrans samt grusgången och den grusade "terrassen" ger den en äldredomlig karaktär.
- Kyrkogårdens varieratsäkra gravvårdar av olika ålder och utformning.
- Gravvårdningar i sten och med grusbädd är få och bör bevaras i sin helhet.
- Gravvårdar med kulturhistoriskt värde.
- Eventuellt kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

Förändringar på kyrkogården
kräver tillstånd från
Länsstyrelsen enligt
4 kap Kulturminneslagen.

Listade gravvårdar

kv nr	beskrivning	p	1/2	år	text	titel	grändnamn	skador	åtgärder
A 37	hög smal polerad svart obelisk på tre socklar.	x	1	1912	J A Andersson 1834-1912 hans maka Johanna Andersson 1834-1923 Bäckgården.		Bäckgården	påväxt	rengöring
A 39	två halvhöga smala tunna kalkstensvårdar m rundade övertelar.	x	1	1870/ 1873	Sten th: Här hvilat Rasthällaren Anders Pettersson fr Gunnarp 1818-1873 Sv P 47 v 9-11. Sten th: Här hvilat bastran Johanna Svensdotter fr Gunnarp 1825-1870 Sv P 344. Äldsta gravvårdarna på kg.	Rusthällare	Gunnarp	påväxt	rengöring
A 61	hög smal svart obelisk på tre socklar.	x	1	1890	Riksdagsmannen Josef Smedberg från Wedåkra 1819-1890 hans maka Inga Britta 1820-1900 Wälsman reste värden.	riksdagsman	Wedåkra	påväxt	rengöring
A 61	hög smal polerad svart på hög sockel. Dog i spanska sjukan.	x	1	1918	Läraren vid Norrköpings högre folkskolor Paul Smedberg 1880-1918 Sv P 175. Ät minnet av en älskad son. Skall vara son till överlärare Alfred och Vendela Smedberg.	lärare			
A 61	hög fyrkantig obelisk i ljus granit på lag sockel.	x	1	1925	Överlärare och författare Alfred Smedberg Norrköping-Väddåkra 1850-1925 Vendela Smedberg 1858-1937 Jag vet att min förlossare lever Sv P 407 v 8.	överlärare författare	Norrköping Väddåkra		
A 62	kraftig låg bred vinklad ljus granit m två liggare.	x	1	1899	Landstingsmannen Anders Petter Smedberg 1858-1899 hans maka Josefine 1858-1905 Ester Elsa. äggarer tv: Diakonissan Hanna Smedberg 1883-1962. äggarer th: Sjuksköterskan Ingrid Smedberg 1891-1856.	landstingsman n diakonissan sjuksköterskan		påväxt	rengöring
A 65	låg bred trekantig kraftig ljus granit.	x	1	1895	Kyrkvärden Johan Aug. Andersson 1845-1926 hans maka Amanda Sofia 1841-1895 Hulegården.	kyrkvård	Hulegården	svårtläst, påväxt	ev ifyllning av text, rengöring
A 69	halvhög smal oregelbunden svart granit på lag sockel. Skänkte pengar till kyrkans byggande och till kyrkans orgel.	x	1	1920-tal	Murarmästare August Andersson.	murarmästare		påväxt	rengöring
A 71	låg bred mörk granit. Dog i spanska sjukan	1		1918			Bäckgården	påväxt	rengöring
A 74	halvhög smal m polerat kors på sockel på framsidan låg sockel.	x	1	1920-tal	Hemmansägaren Karl Pettersson h maka Anna Katarina Haggården Jaob 14: kap.	hemmansägare	Haggården	påväxt	rengöring
A 91	hög smal svart m polerad front.	x	1	1914	J G Svensson 1827-1914 bastran Eva Kajsa f Andersdotter 1840-1916 Bäckgården.		Bäckgården	påväxt	rengöring
A R 9.3	pilkors	x	1	1645				påväxt	regelbunden översikt, konservator, rengöring
A R 9.2	ringkors	x	1					påväxt	regelbunden översikt, konservator, rengöring

kv nr	beskrivning	p	1/2	år	text	titel	gårdsnamn	skedar	åtgärder
A 9:1	stort fragment av ruinsten - kan vara en del av den mer kända ...- stenen en bit norrut	x	1					svårläst, påväxt	ev ifyllning av text, regelbunden översikt, konservator, rengöring
A R 9:4	ringtors	x	1					påväxt	regelbunden översikt, konservator, rengöring
A R 71	stavgörshäll i muromgårdningen åt V							belägen på muromgårdning, påväxt	ev ny placering, regelbunden översikt, konservator, rengöring
A R 72	Liljesten i tre delar i muromgårdningen år V	1		1100-tal ?				belägen på muromgårdning, påväxt	ev ny placering, regelbunden översikt, konservator, rengöring
A R 73	Liljesten i muromgårdningen år V	1		1100-tal ?				belägen på muromgårdning, påväxt	ev ny placering, regelbunden översikt, konservator, rengöring
B 103	kraftig stenram m hörnstenar grusbädd låg bred ljus granitsten flankerad av stilerade voluter.	x	1	1867	Hemmansägare J Andersson 1827-1907 brusträn anna Kajsa 1830-1867 C F Larsson 1853-1914 brusträn Eva Kristina 1854-1932 Sonen Erik 1885-1928 Smedgården P: 487.	hemmansägare	Smedgården		
B 90	halvhög bred röd granit.	x	1	1906	Hemmansägare Efraim Karlsson 1829-1906 bans maka Kajsa Helena 1840-1921 Södertorpet S M S 332.	hemmansägare	Södertorpet	påväxt	rengöring
B 91	kraftig stenram m hörnstenar grusbädd låg bred ljus granitsten m polerad front.	x	1		P A Gustavssons familjegrav Södertorpet.				
A 12:3	låg bred ljus granit	2		1946		sereganten		påväxt	rengöring
A 36	ljus granitkors på två socklar.	x	2		P A Josefson Sjölén Familjegrav Job Upp b 14:13 "		Sjölén		
A 38	halvhög smal svart på låg sockel.	x	2	1920-tal	A J Josefson Nordtorpet Familjegrav.		Nordtorpet	påväxt	rengöring
A 40	halvhög smal ljus granit	2		1958			Gunnarp	påväxt	rengöring
A 41	låg bred klassicistisk ljus granit	2		1940-tal		hemmansägare	ödegården	påväxt	rengöring
A 70	tunn stenram grusbädd kvadratisk något större liggare. Barngrav, flicka.	2		1938			Gunnarp		
A 72	tunn stenram grusbädd låg bred svart granit	2		1940-tal			Gunnarp	påväxt	rengöring

Listade gravvårdar

<i>kv nr</i>	<i>beskrivning</i>	<i>p</i>	<i>1/2</i>	<i>år</i>	<i>text</i>	<i>titel</i>	<i>gårdsnamn</i>	<i>skador</i>	<i>åtgärder</i>
A 73	halvhög bred triptyksten m silicerade voluter krönta av klot - ljus granit.	x	2	1930-tal	Hemmansägare Josef Andersson Seggagård Familjegrav.	hemmansägare	Seggagården		
A 81	tuun stenram grusbädd halvhög bred svart granit samt två liggare.	x	2	1940-tal	Familjegrav Hemmansägare Gustaf Johanson Haggården.	hemmansägare	Haggården	påväxt	rengöring
A 82	halvhög bred röd granit på ljus granitsockel.	x	2	1917/ 1936	Anders Petter Andersson Backgården 1829-1917 maka Helena Andersson 1831-1893 sonen Johan Andersson 1854-1936.		Backgården	påväxt	rengöring
A 90	liggare. Kvinna		2	1945			Ångaberget		

P: Pastoratets kulturgravar

Rapporter 2006-2007 i ämnet bebyggelse från Västergötlands museum

- 2006:1 Falköpings kyrkliga samfällighet. Bevarandeplan för Friggeråkers, Luttra, Marka och Torbjörntorps kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:2 Bankestugan. Hornborga 14:2, Hornborga socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av vass- och torvtak 2000. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:3 Brattefors kvarn. Kleva 2:6, Kinne-Kleva socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av väderkvarnen 2000. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:4 Fyren i Hällekis hamn. Hällekis 1:8, Medelplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering 2000. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:5 Falköpings kyrkliga samfällighet. Bevarandeplan för Karleby, Skörstorps och Slöta kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:6 Falköpings kyrkliga samfällighet. Bevarandeplan för Kälvene och Vartofta-Åsaka kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:7 Matinrättning (Byggnad 065). F7 Såtenäs, Tuns socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Dokumentation.
- 2006:8 Ribbingsfors. Ribbingsfors 2:3, Amnehärads socken, Gullspångs kommun, Västergötland. Renovering av veranda och balkong på huvudbyggnaden samt syll och sockel på södra flygelbyggnaden, 2004. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:9 Falköpings kyrkliga samfällighet. Bevarandeplan för Mularps, Tiarps gamla, Tiarps nya och Åsle kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:10 Falköpings kyrkliga samfällighet. Bevarandeplan för Näs, Vistorps gamla, Vistorps nya och Yllestads kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:11 Kv. Borgen 2. Regeringsgatan 10, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av veranda 2004-2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:12 Skövdes kyrkogårdar. Förslag till bevarandeplan för S:ta Elins kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:13 Silos. Modernismens agrara minnesmärken. Silobyggnader i Dalslands och Västergötlands slättbygder.
- 2006:14 Båken på Hindens rev. Nolbacka 1:5, Söne socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Renovering/rekonstruktion 1998-2004. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:15 Trädgården, Varnhem. Klostret 15:1, Varnhems socken, Skara kommun, Västergötland. Renovering efter brandskada 2003-2004. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:16 Gamla elverket, Skara. Brogården 2:1, Skara stad och kommun, Västergötland. Ombyggnad och utvärdig restaurering 2004-2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:17 Mässbyggnad (Byggnad 030). P4, Skövde garnison, Skövde kommun, Västergötland. Ombyggnad och renovering 1999-2000. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:18 Smula skola. Bredene 5:2, Norra Åsarps socken, Falköpings kommun, Västergötland. Om målning av fasader m.m. 2004-2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:19 S:t Nicolai kyrka och kyrkpark. Revidering av bevarandeplan för kyrkparken samt sammanställning av vård- och underhållsplaner för kyrkan och för kyrkparkens växtmaterial. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:20 Norra begravningsplatsen och Norra kapellet. Revidering av bevarandeplan för begravningsplatsen samt sammanställning av vård- och underhållsplaner för kapellet och för begravningsplatsens växtmaterial. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:21 Södra begravningsplatsen samt Hoppets och Ijusets kapell. Revidering av bevarandeplan för begravningsplatsen samt sammanställning av vård- och underhållsplaner för kapellen och för begravningsplatsens växtmaterial. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:22 Vara kyrkogårdar. Bevarandeplan för Skarstads, Vara och Önums kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:23 Vara kyrkogårdar. Bevarandeplan för Naums, Ryda och Södra Kedums kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:24 Vara kyrkogårdar. Bevarandeplan för Levene, Longs, Slädene och Sparlösa kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.

- 2006:25 Vara kyrkogårdar. Bevarandeplan för Edsvära, Fyrunga, Jungs, Kvänums, Norra Vånga och Öttums kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:26 Vara kyrkogårdar. Bevarandeplan för Larvs, Långjums och Tråvads kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:27 Vara kyrkogårdar. Bevarandeplan för Bitterna, Elings, Laske-Vedums och Södra Lundby kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:28 Falköpings kyrkliga samfällighet. Förslag till bevarandeplan för Sankt Olofs kyrkogård i Falköpings stad. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:29 Bråta missionshus. Backen 1:18, Hova socken, Gullspångs kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:30 Skärvs kyrkogård. Förslag till bevarandeplan. Byggnadshistorisk rapport.
- 2006:31 Falkängens arbetarbostäder. Hönsäter 5:65–5:68, Österplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering och ombyggnad. Etapp III, 1994-95. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:32 Falkängens arbetarbostäder. Hönsäter 5:67–5:68, Österplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering och ombyggnad. Etapp IV, 1996-97. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2006:33 Falköpings kyrkliga samfällighet. Förslag till bevarandeplan för Sankt Sigfrids kyrkogård i Falköpings stad. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:1 Vårsås pastorat. Förslag till bevarandeplan för Sventorps, Varola gamla, Varola nya och Vårsås kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:2 Bosgården. Gerum 14:2, Östra Gerums socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Dokumentation. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:3 Skövdes kyrkogårdar. Förslag till bevarandeplan för S:ta Birgittas begravningsplats. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:4 Skaras kyrkogårdar. Förslag till bevarandeplan för Skara gamla kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:5 Bränneriet. Almnäs 1:1, Norra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Dokumentation. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:6 Kyrkogårdarna i Norra Billings pastorat. Förslag till bevarandeplan för Värings kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:7 Kv. Klockaren 1, 2. Falköpings stad och kommun, Västergötland. Renovering av gårdshus 2006. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:8 Broddetorps kyrka. Broddetorps socken, Gudhems pastorat i Skara stift, Falköpings kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1996-99.
- 2007:9 Broddetorps kyrka. Broddetorps socken, Gudhems pastorat i Skara stift, Falköpings kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1998.
- 2007:10 Naums kyrka. Naums socken, Ryda pastorat i Skara stift, Vara kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1998.
- 2007:11 Tidavads kyrka. Tidavads socken, Ullervads pastorat i Skara stift, Mariestads kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1998-99.
- 2007:12 Binnebergs kyrka. Binnebergs socken, Värings pastorat i Skara stift, Skövde kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1999.
- 2007:13 Börstigs kyrka. Börstigs socken, Floby pastorat i Skara stift, Falköpings kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1998-99.
- 2007:14 Bäcks kyrka. Bäcks socken, Töreboda pastorat i Skara stift, Töreboda kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1999.
- 2007:15 Sjögerstads kyrka. Sjögerstads socken, Norra Kyrketorps pastorat i Skara stift, Skövde kommun, Västergötland. Antikvarisk slutbesiktningsrapport av renoveringsarbeten 1999.
- 2007:16 Kyrkogårdarna i Norra Billings pastorat. Förslag till bevarandeplan för Binnebergs kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:17 Kyrkogårdarna i Norra Billings pastorat. Förslag till bevarandeplan för Frösve kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.

- 2007:18 Kyrkogårdarna i Norra Billings pastorat. Förslag till bevarandeplan för Locketorps kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:19 Kyrkogårdarna i Norra Billings pastorat. Förslag till bevarandeplan för Sätters kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:20 Kyrkogårdarna i Norra Billings pastorat. Förslag till bevarandeplan för Horns kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:21 Skövdes gamla rådhus. Kv. Heimdal 5, Skövde stad och kommun, Västergötland. Renovering av fasader m.m. 2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:22 Tibro kyrkogårdar. Förslag till bevarandeplan för Ransbergs gamla och nya kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:23 Tibro kyrkogårdar. Förslag till bevarandeplan för Kyrkefalla gamla och nya kyrkogårdar. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:24 Spångatorp. Lilla Lunden 2:5, Gudhems socken, Falköpings kommun, Västergötland. Omläggning av ladugårdens vasstak 2004. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:25 Axtorp Lillegården. Axtorp 2:5, Vårkumla socken, Falköpings kommun, Västergötland. Omläggning av ladugårdens vasstak 2004-2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:26 Emilie Högqvists paviljong. Råbäck 1:3, Medelplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering 2004-2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:27 Broby kvarn. Broby 1:12, Broby socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering 2004-2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:28 Ekebo. Ekebo 2:1, Otterstads socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av ladugårdens tegeltak 2004-2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:29 Yllestads kyrkstall. Yllestad 16:1, Yllestads socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av tak m.m. 2006. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:30 Vallby Sörgården. Vallby 2:36, Götlanda socken, Skövde kommun, Västergötland. Dokumentation. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:31 Sunnersbergs prästgård. Sunnersbergs prästbol 1:1, Sunnersbergs socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Renovering av drängstuga och brygghus 2005-2006. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:32 Timmersdala kyrka. Norra Billings pastorat, Skövde kommun, Västergötland. Renovering 2006-2007. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:33 Kv. Löjan 9. Mariestads stad och kommun, Västergötland. Renovering av brygghus 2005. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:34 Villa 32, Studentvillan. Mösseberg 49:49, Mössebergsparken, Falköpings stad & kommun, Västergötland. Byte av fönster 2006-2007. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:35 Villa 22, Mössebergsparken. Mösseberg 48:8, Falköpings stad & kommun, Västergötland. Renovering av skorstenar m.m. 2007. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2007:36 Förslag till bevarandeplan för Redvägs kyrkogårdar. Böne kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.
- 2007:37 Förslag till bevarandeplan för Redvägs kyrkogårdar. Humla kyrkogård. Byggnadshistorisk rapport.